

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
รับที่ 8002 109
วันที่ 4 พ.ย. 2543 เวลา 9.55

สพส.รับที่ 350
วันที่ 9 พ.ย. 2543
เวลา 9.55

ที่ กค 0303/ 26118

กระทรวงการคลัง
ถนนพระราม 6 กท 10400

4/26

13 พฤศจิกายน 2543

เรื่อง รายงานผลการดำเนินการตามโครงการรับจำนำผลผลิตทางการเกษตร

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0202/9755 ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2543

สิ่งที่ส่งมาด้วย ภาพถ่ายหนังสือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่ 0220/25612

ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2543 เรื่องรายงานผลการดำเนินการตามโครงการรับจำนำผลผลิตทางการเกษตร

ก ค 503

ตามหนังสือที่อ้างถึง สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ยื่นยันมติดคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2543 เรื่องการรายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ระยะที่ 1 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2543 (ตุลาคม 2542 - มีนาคม 2543) เพื่อกระทรวงการคลังทราบ โดยให้ความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ไปดำเนินการ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

กระทรวงการคลังขอเรียนว่า กระทรวงการคลังได้ดำเนินการแจ้งมติดคณะรัฐมนตรีดังกล่าวเพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบและพิจารณาดำเนินการต่อไปแล้ว และขณะนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้รายงานผลการประเมินโครงการรับจำนำผลผลิตทางการเกษตรในโครงการรับจำนำข้าวโพด และโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2541/2542 เพื่อกระทรวงการคลังทราบแล้ว (รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย) ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

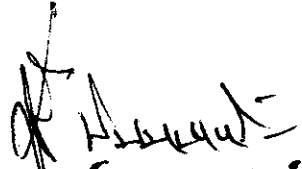
1. โครงการรับจำนำข้าวโพด ปีการผลิต 2541/2542 ผลการศึกษาโดยรวม โครงการสามารถช่วยยกระดับราคาของข้าวโพดได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากราคาข้าวโพดช่วงเก็บเกี่ยวเฉลี่ยตันละ 3,659.35 บาท หลังไถ่ถอนเกษตรกรขายได้เฉลี่ยตันละ 4,033.79 บาท ดังนั้นเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยตันละ 374.44 บาท และเมื่อเปรียบเทียบกับเงินชดเชยที่รัฐจ่ายให้ เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนมากกว่าเงินชดเชยดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 12.8 สำหรับความเห็นของเกษตรกรต่อโครงการนั้น ปรากฏว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อโครงการ และต้องการให้มีโครงการรับจำนำทุกปี
2. โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2541/2542 ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขายข้าวหลังจากจำนำได้ราคาต่ำกว่าการขายข้าวช่วงเก็บเกี่ยว เฉลี่ยตันละ 658 บาท โดยมีสาเหตุจากราคาข้าวในท้องตลาดตกต่ำลงเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าโครงการในปีการผลิต 2541/2542 จะไม่ประสบความสำเร็จในการยกระดับราคาข้าวเปลือกของเกษตรกรก็ตาม

แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังเห็นว่าโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเป็นโครงการที่มีประโยชน์ เนื่องจากเกษตรกรที่จำนำข้าวเปลือกสามารถนำเงินไปเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนในช่วงรอราคา ถ้าไม่มีโครงการเกษตรกรต้องกู้เงินนอกระบบมาใช้จ่ายโดยมีอัตราดอกเบี้ยสูง หรือต้องขายข้าวเปลือกในช่วงต้นทุนดูเก็บเกี่ยว ซึ่งจะถูกพ่อค้ากดราคา ดังนั้นจึงเห็นควรให้มีการดำเนินการทุกปี

อนึ่งสำหรับการประเมินผลโครงการรับจำนำมันสำปะหลัง และกาแฟ ปีการผลิต 2542/2543 นั้น ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายอานันท์ นิมมานเหมินท์)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
กองนโยบายการเงินและสถาบันการเงิน
โทร. 2739020 ต่อ 3246, 3243
โทรสาร. 2739168

File รายงานผลการดำเนินโครงการรับจำนำฯ ของ ธ.ก.ส.

บันทึก

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กองติดตามและประเมินผล

ส่วนงาน

ที่ 0220/25612

วันที่ 11 ตุลาคม 2543

เรื่อง รายงานผลการดำเนินการตามโครงการรับจำนำผลผลิตทางการเกษตร

เรียน ปลัดกระทรวงการคลัง

กองนโยบายการเงินและสถาบันการเงิน

เลขที่รับ 2202

วันที่ 11-10-43

เวลา 11.45

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
เลขที่ 1214
วันที่ 13 ต.ค. 43
16.01.43
โทร 2300180 ต่อ 2934

สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง
เลขรับ 23290 วันที่ 12 ต.ค. 43
เวลา 11:38
ที่ 0220/25612
ถว. 11 ต.ค. 43

ตามบันทึกที่ กค. 0303/21642 ลงวันที่ 18 กันยายน 2543 กระทรวงการคลังได้แจ้งมติ

คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2543 รับทราบรายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ระยะที่ 1 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2543 (ตุลาคม 2542 - มีนาคม 2543) ของกระทรวงการคลัง โดยให้กระทรวงการคลังรับความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปดำเนินการ กระทรวงการคลังพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ ธ.ก.ส. ได้แก่ การประเมินผลสำเร็จของการดำเนินการตามโครงการรับจำนำผลผลิตทางการเกษตรเพื่อยกระดับราคาสินค้าให้กับเกษตรกร กระทรวงการคลังจึงได้จัดส่งมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว เพื่อให้ ธ.ก.ส. ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

ในการดำเนินงานตามโครงการรับจำนำผลผลิตทางการเกษตร คณะกรรมการนโยบายข้าว (กนช.) และคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) ได้มอบหมายให้ ธ.ก.ส. เป็นหน่วยงานในการรับจำนำผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ได้แก่ ข้าวเปลือก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลังและกาแฟ เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถชะลอการขายผลผลิตทางการเกษตรและบรรเทาความเดือดร้อนทางการเงินของเกษตรกร ตลอดจนเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการยกระดับราคผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร ทั้งนี้ เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ธ.ก.ส. ก็ได้ดำเนินการประเมินผลโครงการดังกล่าวเป็นประจำทุกปี โดยมีผลการศึกษา (รายละเอียดตามเอกสารแนบ) สรุปได้ดังนี้

1. โครงการรับจำนำข้าวโพด ปีการผลิต 2541/2542 ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมโครงการสามารถช่วยยกระดับราคาของข้าวโพดได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากราคาข้าวโพดช่วงเก็บเกี่ยวเฉลี่ยตันละ 3,659.35 บาท หลังไถ่ถอนเกษตรกรขายได้เฉลี่ยตันละ 4,033.79 บาท ดังนั้น เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยตันละ 374.44 บาท และเมื่อเปรียบเทียบกับเงินชดเชยที่รัฐจ่ายให้ เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนมากกว่าเงินชดเชยดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 12.8 สำหรับความเห็นของเกษตรกรต่อโครงการนั้น ปรากฏว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อโครงการ และต้องการให้มีโครงการรับจำนำทุกปี

2. โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2541/2542 ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขายข้าวหลังจากจำนำได้ราคาต่ำกว่าการขายข้าวช่วงเก็บเกี่ยว เฉลี่ยตันละ 658 บาท โดยมีสาเหตุจากราคาข้าวในท้องตลาดตกต่ำลงเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าโครงการในปีการผลิต 2541/2542 จะไม่ประสบความสำเร็จในการยกระดับราคาข้าวเปลือกของเกษตรกรก็ตาม แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังเห็นว่าโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเป็นโครงการที่มีประโยชน์ เนื่องจากเกษตรกรที่จำนำข้าวเปลือกสามารถนำเงินไปเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนในช่วงรอราคา ถ้าไม่มีโครงการเกษตรกรต้องกู้เงินนอกกระบบมาใช้จ่ายโดยมีอัตราดอกเบี้ยที่สูง หรือต้องขายข้าวเปลือกในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งจะถูกพ่อค้ากดราคา ดังนั้นจึงเห็นควรให้มีการดำเนินการทุกปี

อนึ่ง โครงการรับจำนำมันสำปะหลังและข้าวปีการผลิต 2542/2543 ขณะนี้อยู่ในระหว่างดำเนินการประเมินผล หากดำเนินการแล้วเสร็จ อ.ก.ส. จะรายงานผลให้ทราบต่อไป

จึงเรียน เพื่อโปรดทราบ

(นายพิทยาพล นาถธรรตล)

ผู้จัดการ

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

กกน.

สรุปรายงานการประเมินผล
โครงการรับจำนำผลผลิตการเกษตร
(พ.ศ. 2539/2540 - 2541/2542)

กองติดตามและประเมินผล
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ฝ่ายนโยบายและแผน
พฤษภาคม 2543

สรุปรายงานการประเมินผลโครงการรับจำนำผลผลิตการเกษตรฉบับนี้ เป็นรายงานประเมินผล เกี่ยวกับการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และกระเทียม ซึ่งกองติดตามและประเมินผล ฝ่ายนโยบายและแผนได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๙ ถึงปี ๒๕๔๒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานการดำเนินงาน ตามโครงการรับจำนำผลผลิตทางการเกษตรของธนาคาร ทั้งนี้เพื่อให้ส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนส่วนราชการและ ประชาชนทั่วไปที่สนใจได้รับทราบผลการประเมินและนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาตามข้อเสนอแนะในรายงาน ประเมินผลต่อไป

ลักษณะของสรุปรายงานการประเมินผลดังกล่าว จะเป็นการสรุปเนื้อหาของการประเมินผลในแต่ละปีหรือจำแนกเป็นรายปีเพื่อสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้า สำหรับผู้สนใจและต้องการที่จะศึกษารายละเอียดของ เรื่องใดเรื่องเดิม สามารถที่จะศึกษาค้นคว้าได้โดยตรงจากห้องสมุดของธนาคาร หรือติดต่อขอทราบรายละเอียด ฉบับสมบูรณ์ได้จากกองติดตามและประเมินผล ฝ่ายนโยบายและแผน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การ เกษตร (ธ.ก.ส.) โทร. ๒๘๐๐๑๘๐ ต่อ ๒๙๓๓-๓๕

กองติดตามและประเมินผล

ฝ่ายนโยบายและแผน

พฤษภาคม ๒๕๔๓

หัวข้อประเมินผล : โครงการรับจำนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปีการผลิต 2539/2540
ผู้ประเมิน : สุพร จิวโพธิเจริญ
แผนก 3 กองติดตามและประเมินผล ฝ่ายนโยบายและแผน
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
ปีงบประมาณ : 2539/2540

บทสรุป

1. ความเป็นมาของโครงการ

ผลจากการที่ประเทศไทยเปิดตลาดข้าวโพดตามข้อผูกพันขององค์การการค้าโลกปี 2540 ทำให้ราคาข้าวโพดที่เกษตรกรขายได้ลดต่ำลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือนตุลาคม 2539 เป็นต้นมา ดังนั้น ธกส. ในการประชุมเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2540 จึงมีมติให้ ธ.ก.ส. และ อคส. เข้าไปช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากข้อผูกพันดังกล่าว โดยการเข้าไปรับจำนำข้าวโพดจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถระลอกการขายข้าวโพดของตน และเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนทางการเงินของเกษตรกรในส่วนค่าใช้จ่ายของครัวเรือนและชำระหนี้สินเดิมโดยไม่ต้องเร่งรีบขายข้าวโพด รวมทั้งเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการยกระดับราคาข้าวโพดของเกษตรกร จนกว่ามาตรการทางด้านอื่นของรัฐบาลจะแสดงผล

2. ผลการดำเนินงาน

ธ.ก.ส.สามารถดำเนินการรับจำนำข้าวโพดจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในท้องที่ 7 จังหวัด คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ กำแพงเพชร นครสวรรค์ พะเยา เลย นครราชสีมา และสกลบุรี คิดเป็นร้อยละ 86.8 ของท้องที่เป้าหมายที่กำหนดไว้ 19 จังหวัด โดยรับจำนำข้าวโพดได้ทั้งสิ้น 3,274 ตัน จากเป้าหมายการรับจำนำ 100,000 ตัน คิดเป็นร้อยละ 3.3 สำหรับวงเงินสินเชื่อที่รับจำนำทั้งสิ้น 12.18 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 3.2 ของเป้าหมายที่กำหนดไว้ทั้งสิ้น 375 ล้านบาท และเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาไถ่ถอนจำนำ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2540 ปรากฏว่าเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรได้ไถ่ถอนจำนำข้าวโพดเสร็จสิ้นทุกราย

3. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

การรับจำนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปีการผลิต 2539/2540 มีผลการรับจำนำไม่มากนัก ส่วนใหญ่มาจากสถาบันเกษตรกร ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการน้อย สรุปได้ดังนี้

3.1 โครงการเริ่มต้นดำเนินการล่าช้า และระยะเวลาการรับจำนำไม่สอดคล้องกับระยะเวลาเก็บเกี่ยวเกษตรกรที่มีความเดือดร้อนทางการเงินจึงขายผลผลิตไปก่อนที่โครงการรับจำนำจะเริ่มดำเนินงาน

3.2 แม้ว่าโครงการจะเปิดโอกาสให้เกษตรกรเกษตรกรส่วนหนึ่งซึ่งไม่มีสถานที่เก็บหรือมีแต่ไม่มั่นคงแข็งแรง สามารถนำข้าวโพดที่เป็นเมล็ดแล้ว ไปฝากไว้กับ อคส. แล้วนำประทวนสินค้าที่ อคส.ออกให้มาจำนำกับธนาคารได้ก็ตาม แต่การจำนำประทวนสินค้ามีข้อจำกัดทั้งในส่วนของ อคส.และเกษตรกร ดังนี้

3.2.1 อคส.

- 1) ไม่สามารถจัดหาคลังสินค้าครอบคลุมทุกพื้นที่
- 2) ไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพอที่จะให้ยืมประจำทุกคลังสินค้า

3.2.2 เกษตรกร

1) ต้องจัดหาเครื่องสีเมล็ดข้าวโพด หรือจ้างสีเมล็ดข้าวโพด รวมทั้งต้องรับภาระค่ากระสอบ ค่าค่ายืมกระสอบ ค่าจ้างแรงงาน และค่าขนส่ง

2) ขาดแคลนเงินทุนเป็นค่าใช้จ่ายและการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์

3.3 การกำหนดให้เกษตรกรต้องรวมยาป้องกันแมลงข้าวโพดที่เก็บเป็นฝักเช่นเดียวกับข้าวโพดที่เป็นเมล็ด เป็นไปได้ยาก ในทางปฏิบัติจึงไม่เคยมีเกษตรกรรายใดทำมาก่อน

3.4 เกษตรกรบางส่วนกู้ยืมเงินจากพ่อค้าผู้รับซื้อผลผลิตในท้องถิ่น โดยมีข้อผูกพันต้องขายผลผลิตให้กับผู้รับซื้อทันทีเมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จเพื่อหักชำระหนี้

3.5 ปกติการรับซื้อข้าวโพด (รุ่น 2) จะอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือน กุมภาพันธ์ หากพ้นระยะเวลานี้ ในบางพื้นที่พ่อค้าจะปิดการรับซื้อ หรือรับซื้อในราคาต่ำ ถ้าเกษตรกรจำนำข้าวโพดกับธนาคารแล้วได้อ่อนจำนำในเดือนเมษายน - พฤษภาคม ก็ประสบปัญหาในการขายผลผลิต

3.6 เกษตรกรบางส่วนยังไม่มีความมั่นใจว่าข้าวโพดจะเก็บรักษาได้ตลอดระยะเวลาที่จำนำโดยไม่เกิดความเสียหาย เพราะเกษตรกรไม่เคยเก็บผลผลิตไว้รอเวลานาน เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วจะขายทันที หรือเก็บไว้ในระยะสั้นรอพ่อค้ามารับซื้อ

3.7 การดำเนินงานตามโครงการในปีนี้เป็นเรื่องเร่งด่วน มีระยะดำเนินงานเพียง 1 เดือน ส่วนงานที่เกี่ยวข้องจึงไม่สามารถประสานสัมพันธ์ให้เกษตรกรได้รับทราบอย่างทั่วถึง

4. แนวทางแก้ไข

- 1) คชก. ควรประกาศมาตรการการรับจำนำก่อนถึงฤดูเก็บเกี่ยว
- 2) คชก. ควรให้อคส.อำเภอความสะดวกแก่เกษตรกร โดยรับบริการสีข้าวโพดเป็นเมล็ดที่คลังสินค้า พร้อมกับจัดหาวิธีสอบบรรจุเมล็ดข้าวโพดให้เกษตรกรเข้าในอัตราต่ำ
- 3) การกำหนดให้ข้าวโพดจำนำต้องรมยาป้องกันแมลง ควรกำหนดแต่เฉพาะข้าวโพดที่สีเป็นเมล็ด เพราะช่วงเวลาการรับจำนำ 3 เดือน ข้าวโพดฝักสามารถเก็บรักษาได้
หากจำเป็นต้องรมยาป้องกันแมลงข้าวโพดที่จำนำทั้งฝัก พนักงานต้องชักชวนให้เกษตรกรเข้าใจถึงกรรมวิธีในการรมยา อุปกรณ์ที่ต้องจัดหาและสารเคมีที่ใช้
- 4) ควรเสนอ คชก. ให้กำหนดระยะเวลาไถ่ถอนข้าวโพดที่จำนำให้นานกว่าเดิม เนื่องจากระยะเวลาที่กำหนดให้ไถ่ถอนภายใน 3 เดือน เป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์จำนำไม่ว่าจะเป็นข้าวเปลือกหรือลูกเดือย ระยะเวลาดังกล่าวราคายังไม่ขยับตัวสูงขึ้นเท่าที่ควร
- 5) กรณีบางพื้นที่ประสบปัญหาการขายผลิตผลจำนำ ควรให้ สกต. เข้าไปรับซื้อหรือประสานงานกับ สกต. จังหวัดใกล้เคียงที่มีผู้รับซื้อรายใหญ่ หรือโรงงานอาหารสัตว์ ช่วยมารับซื้อผลิตผลจำนำ

5. ข้อเสนอแนะ

- 1) ธนาคารควรจัดหาเครื่องวัดความชื้นให้ทุกหน่วยย่อยที่มีการดำเนินงานตามโครงการหน่วยละ 1 เครื่อง
- 2) คชก. ควรประกาศใช้มาตรการรับจำนำข้าวโพดทุกปี เช่นเดียวกับโครงการรับจำนำข้าวเปลือก โดยระยะเวลาการรับจำนำควรเริ่มตั้งแต่ 1 ธันวาคมถึง 31 มกราคม ปีถัดไป
- 3) ธนาคารควรจัดให้มีการอบรมการตรวจสอบคุณภาพข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่จะรับจำนำแก่พนักงานที่อยู่ในท้องที่ดำเนินงานตามโครงการ

หัวข้อประเมินผล : โครงการรับจำนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปีการผลิต 2541/2542
ผู้ประเมิน : มนตรี คัมภีรานนท์
แผนก 4 กองติดตามและประเมินผล ฝ่ายนโยบายและแผน
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
ปีงบประมาณ : 2541/2542

บทสรุป

1. ความเป็นมา

ในการประชุม คกก. เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2541 ได้มีมติให้ ธ.ก.ส. อ.ค.ส. ดำเนินการรับจำนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรปีการผลิต 2541/2542 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถระดมการขายข้าวโพด และบรรเทาความเดือดร้อนทางการเงินของเกษตรกรในส่วนค่าใช้จ่ายรวมทั้งเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการยกระดับราคาข้าวโพดของเกษตรกร ทั้งนี้ คณะกรรมการ ธ.ก.ส. ในการประชุมครั้งที่ 10/2541 วันที่ 25 กันยายน 2541 ได้มีมติเห็นชอบให้ ธ.ก.ส. ดำเนินโครงการรับจำนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปีการผลิต 2541/2542 ตามมติของ คกก. ดังกล่าว และเมื่อดำเนินงานเสร็จสิ้นแล้ว ให้ทำการประเมินผลโครงการเสนอต่อคณะกรรมการ ธ.ก.ส. เพื่อทราบด้วย

ธ.ก.ส. โดยกองติดตามและประเมินผลได้ดำเนินการประเมินผลโครงการรับจำนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปีการผลิต 2541/2542 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ผลการดำเนินงานตามโครงการ สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร ความคิดเห็นของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่มีต่อโครงการ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการพร้อมทั้งแนวทางแก้ไข ทั้งนี้ได้เลือกเกษตรกรตัวอย่าง 372 ราย และ สหกรณ์การเกษตร 23 แห่งในพื้นที่ดำเนินการของ ธ.ก.ส. 7 จังหวัด คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก อุตรดิตถ์ นครราชสีมา ลพบุรี สระแก้ว และกาญจนบุรี

2. ผลการประเมิน

2.1 ผลการดำเนินงาน

โครงการรับจำนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปีการผลิต 2541/2542 กำหนดเป้าหมาย 350,000 ตัน อ.ค.ส. สามารถดำเนินการรับจำนำได้ทั้งสิ้น 235,408 ตัน คิดเป็นร้อยละ 67.3 ของเป้าหมาย โดยจำแนกเป็น ด้านเกษตรกร 210,800 ตัน และด้านสถาบันเกษตรกร 24,608 ตัน คิดเป็นร้อยละ 60.3 และร้อยละ 7.0 ตามลำดับ

2.2 ผลการพิจารณาจากเกษตรกร

2.2.1 ลักษณะการผลิตและการจำนำข้าวโพดของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรปลูกข้าวโพดเฉลี่ยครัวเรือนละ 65.69 ไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 37.28 ตัน และจำนำกับ อ.ค.ส. เฉลี่ย 23.67 ตัน มีเกษตรกรร้อยละ 42.2 นำข้าวโพดมาจำนำน้อยกว่าผลผลิตที่ได้รับ เพราะได้ขายบางส่วนไปก่อน เพื่อนำเงินไปชำระค่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยว สำหรับวงเงินจำนำนั้นเฉลี่ยครัวเรือนละ 94,870 บาท ส่วนใหญ่ร้อยละ 87.1 จำนำผ่าน อ.ค.ส. และร้อยละ 12.9 จำนำโดยตรงกับ อ.ค.ส.

2.2.2 ราคาข้าวโพดที่เกษตรกรขายได้ช่วงเก็บเกี่ยวกับช่วงหลังไถ่ถอน พบว่า ช่วงเก็บเกี่ยวเกษตรกรขายได้ราคาเฉลี่ยตันละ 3,659.35 บาท และหลังไถ่ถอนขายได้เฉลี่ยตันละ 4,033.79 บาท (ราคาจำนำตันละ 4,000 บาท สำหรับการจำนำไปประทวนสินค้า และตันละ 3,800 บาท สำหรับเกษตรกรจำนำโดยตรงกับ อ.ค.ส.) ดังนั้น เกษตรกรจะมีรายได้เฉลี่ยตันละ 374.44 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับเงินทดแทนที่รัฐบาลจ่ายให้ เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนมากกว่าเงินทดแทนดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 12.8

2.2.3 ความคิดเห็นของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรต่อโครงการ เกษตรกรร้อยละ 88.7 และสถาบันเกษตรกรร้อยละ 82.6 มีความพึงพอใจต่อโครงการและต้องการให้รัฐบาลรับจำนำข้าวโพดทุกปี อย่างไรก็ตาม มีเกษตรกรร้อยละ 45.4 และสถาบันเกษตรกรร้อยละ 60.8 เห็นว่าโครงการนี้มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ทำให้ไม่แน่ใจว่าต่อไปจะเข้าร่วมโครงการหรือไม่ ทั้งนี้มีเกษตรกรร้อยละ 25.8 และสถาบันเกษตรกรร้อยละ 47.8 ต้องการให้ อ.ค.ส. ขยายเวลาไถ่ถอนออกไปเป็น 5 - 6 เดือน เพราะต้องการรอราคาข้าวโพดให้สูงขึ้น

3. ปัญหาและแนวทางการแก้ไข

1) เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรไม่มีความมั่นใจต่อการหักลดน้ำหนักข้าวโพดที่เกิดจากความชื้น เนื่องจากดำเนินการโดยตัวแทนของ อ.ค.ส. เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นในปีต่อไปเห็นควรให้มีการรวมการที่เป็นตัวแทนเกษตรกรดูแลการชั่งน้ำหนัก และวัดความชื้นข้าวโพดร่วมกับตัวแทนของ อ.ค.ส. ด้วย

2) กรณีที่เกษตรกรจำหน่ายข้าวโพดโดยฝากไว้กับยุ้งฉางที่ อ.ค.ส. เช่น ในทางปฏิบัติเกษตรกรแต่ละรายไม่สามารถไถ่ถอนเพื่อนำข้าวโพดออกมาขายเพราะข้าวโพดปะปนกันหลายราย ดังนั้นในต่อไป ควรกำหนดวิธีการไถ่ถอนให้ชัดเจน เช่น กำหนดมาตรฐานของน้ำหนักข้าวโพดคงเหลือต่อระยะเวลาที่จำหน่าย ทั้งนี้เมื่อเกษตรกรเปรียบเทียบกับน้ำหนักคงเหลือกับจากตลาดแล้ว จะได้ตัดสินใจว่าสมควรไถ่ถอนหรือไม่

3) การดำเนินงานหลายขั้นตอน ทำให้เกิดความยุ่งยากต่อเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่นำข้าวโพดมาจำหน่าย รวมทั้งการประสานงานระหว่าง อ.ค.ส. กับ อ.ค.ส. มีน้อย ดังนั้นโครงการควรพิจารณาปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินงานให้กระชับ รวมทั้งให้มีการประสานงานระหว่างส่วนงานมากขึ้น โดยการจัดประชุมร่วมกันระหว่าง อ.ค.ส. กับ อ.ค.ส. ทั้งในส่วนกลางและในพื้นที่

หัวข้อประเมินผล : โครงการรับจ่าน้ำกระเทียม ปีการผลิต 2540
ผู้ประเมิน : สุวัฒน์ ทวีวัธนะ และคณะ
แผนก 3 กองติดตามและประเมินผล ฝ่ายนโยบายและแผน
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
ปีงบประมาณ : 2540/2541

บทสรุป

1. ความเป็นมาของโครงการ

เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2540 เกษตรกรผู้ปลูกกระเทียมจากจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และ แม่ฮ่องสอน จำนวน 2,000 คน ได้ชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาราคากระเทียมตกต่ำ โดยขอให้รับจ่าน้ำกระเทียมในราคากิโลกรัมละ 17 บาท และรับจ่าน้ำร้อยละ 80 ของน้ำหนักกระเทียมที่มีอยู่ กระทรวงพาณิชย์จึงได้ประชุมหารือกับตัวแทนเกษตรกรได้ข้อสรุปว่ารัฐบาลโดย ธ.ก.ส. และสหกรณ์การเกษตรจะรับจ่าน้ำกระเทียมแห้ง หัวใหญ่ กิโลกรัมละ 15 บาท ในจำนวนร้อยละ 80 ของน้ำหนัก ระยะเวลาจ่าน้ำตั้งแต่ วันที่ 6 พฤษภาคม 2540 ถึงวันที่ 5 มิถุนายน 2540 และให้ไถ่ถอนจำนำภายใน 31 สิงหาคม 2540 โดยให้ระยะเวลาผ่อนผันสำหรับการขนย้ายกระเทียมจนถึงวันที่ 30 กันยายน 2540 หลักเกณฑ์และวิธีการจำนำให้ถือปฏิบัติเช่นเดียวกับโครงการรับจ่าน้ำข้าวเปลือก สำหรับอัตราดอกเบี้ย จะลดหย่อนดอกเบี้ยให้ ธ.ก.ส. แทนเกษตรกร

เป้าหมายในการดำเนินการนั้นกำหนดไว้ 7 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน ลำปาง และตาก รับจ่าน้ำกระเทียมโดยตรงจากเกษตรกรที่มีสถานที่เก็บเป็นของตนเอง จำนวน 80,000 ตัน (ธ.ก.ส. จำนวน 64,655 ตัน และสหกรณ์การเกษตร 15,335 ตัน) วงเงินสินเชื่อจำนวน 970 ล้านบาท

2. ผลการประเมิน

จากการประเมินระดับราคาที่เกษตรกรนำไปจำหน่ายเอง ตลอดจนผลประโยชน์เต็มที่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการได้รับทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานโครงการที่รัฐบาลต้องสูญเสียไปทั้งหมดปรากฏผล ดังนี้

1. ก่อนที่เกษตรกรจะเข้าร่วมโครงการรับจำนำกระเทียมปีการผลิต 2540 ปรากฏว่าราคกระเทียมอยู่ในช่วงกิโลกรัมละ 6-16 บาท หรือเฉลี่ยกิโลกรัมละ 9.96 บาท ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เป็นเหตุให้เกษตรกรนำผลผลิตกระเทียมมาจำหน่ายผ่าน ธ.ก.ส. และสหกรณ์ทั้งหมด 14,452 ราย จำนวน 54,072 ตัน คิดเป็นมูลค่า 538.29 ล้านบาท

2. รายได้ที่เกษตรกรได้รับหลังเข้าร่วมโครงการรับจำนำกระเทียมปีการผลิต 2540 โดยเกษตรกรสามารถจำหน่ายกระเทียม 54,072 ตัน มูลค่า 706.57 บาท จำแนกเกษตรกรได้ 2 ประเภท ได้ดังนี้

2.1 เกษตรกรประเภทนำกระเทียมไปจำหน่ายเอง คิดเป็นปริมาณ 31,201 ตัน มูลค่า 363.80 ล้านบาท โดยจำหน่ายได้ในช่วงกิโลกรัมละ 7-20 บาท เฉลี่ยกิโลกรัมละ 11.66 บาท ซึ่งส่วนใหญ่จำหน่ายได้ราคา 11-12 บาท ต่ำกว่าราคาที่จำนำหรือราคาที่ อคส. รับซื้อจากเกษตรกรในราคากิโลกรัมละ 15 บาท สาเหตุเนื่องจาก

1) พ่อค้าไม่จำเป็นต้องกังวลเรื่องกระเทียมถูกเก็บกักตุนไว้ในโกดังของตนเอง หากต้องการทำกำไรก็จะไปทยอยซื้อจากเกษตรกรโดยตรง เนื่องจากกระเทียมที่จำนำไม่มีการเคลื่อนย้ายเป็นเหตุให้ราคาไม่เคลื่อนไหว ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.38) จำหน่ายได้ราคา 11 - 12 บาท/กก.

2) เมื่อใกล้ครบกำหนดระยะเวลาไถ่ถอน (31 สิงหาคม 2540) เกษตรกรที่เป็นลูกค้าที่ดีไม่ต้องการเสียประวัติในการชำระหนี้ จึงมักไถ่ถอนจำนำ แม้ว่าราคกระเทียมในขณะนั้นต่ำกว่าราคกระเทียมที่จำนำไว้ (คชก. มีมติให้ อคส. เข้าไประบายกระเทียม เมื่อ 29 กันยายน 2540)

3) เกษตรกรไม่มั่นใจว่า อคส. จะรับไปรับซื้อ ถ้าเก็บกระเทียมไว้ต่อไปจะได้รับความเสียหายมากขึ้น

4) ใกล้ถึงฤดูกาลผลิตใหม่เกษตรกรบางรายมีความจำเป็นต้องจำหน่าย เพราะมีหนี้เก็บจำนำและกระเทียมเริ่มยุบตัว ประกอบกับขาดเงินทุนที่จะไปทำการเกษตรประเภทอื่น ๆ ต่อไป

2.2 เกษตรกรประเภทระบายกระเทียมผ่าน อคส. คชก. มีมติให้ อคส. เป็นผู้รับซื้อกระเทียมในราคาจำนำที่กิโลกรัมละ 15 บาท ปรากฏว่ามีเกษตรกรเข้าโครงการระบายกระเทียมผ่าน อคส. ปริมาณ 22,871 ตัน มูลค่า 342.78 ล้านบาท

3. ผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับ ปรากฏว่าการดำเนินการโครงการรับจำนำกระเทียมปีการผลิต 2540 ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น 168.28 ล้านบาท เฉลี่ยรายละ 11,644 บาท

4. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการรับจำนำกระเทียมปีการผลิต 2540 รัฐบาลเสียค่าใช้จ่ายดำเนินการผ่าน 3 หน่วยงาน เป็นเงิน 193.64 ล้านบาท ได้แก่

4.1 อ.ก.ส. เป็นค่าบริหารงาน (4% ของเงินกู้ที่จ่ายรายวัน) และดอกเบี้ย (MOR - 1 รายวัน ของธนาคารออมสิน) ตลอดจนค่าชดเชยน้ำหนักระเหยเย็บตัว รวมเป็นเงิน 64.99 ล้านบาท

4.2 กสส. เป็นค่าดำเนินงานของสหกรณ์ 2.5% และของข้าราชการ 0.5% รวม 3% ของวงเงินที่จ่าย ตลอดจนค่าชดเชยน้ำหนักระเหยเย็บตัว รวมเป็นเงิน 15.89 ล้านบาท

4.3 อคส. เป็นค่าดำเนินงานและการขาดทุนจากการระบายกระเทียม รวมเป็นเงิน 112.78 ล้านบาท (ยังไม่รวมกระเทียมที่สูญเสียอยู่ระหว่างรอทำลายที่คลัง อ.เชียงดาว อีกจำนวนหนึ่ง)

5. เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องสูญเสียกับรายได้ที่เกษตรกรโครงการรับจำนำกระเทียมมีการผลิต 2540 ได้รับทั้งสิ้น ปรากฏว่ารายได้ที่เกษตรกรได้รับเพิ่มขึ้นต่ำกว่าค่าใช้จ่ายของรัฐที่ต้องสูญเสียในการดำเนินโครงการถึง 25.36 ล้านบาท หรือต่ำกว่าค่าใช้จ่ายของรัฐร้อยละ 13.10 ทั้งนี้ สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องจากโครงการประสบการขาดทุนจากการดำเนินงานเป็นเงินจำนวนมาก เพราะสินค้ากระเทียมมีอายุการเก็บรักษาในระยะสั้น และมีน้ำหนักเย็บตัว สูญเสียง่าย อคส. ต้องรีบดำเนินการระบาย จึงต้องจำหน่ายโดยวิธีเหมาคงลงในราคาถูกกว่า 8.40 - 10.00 บาท

หัวข้อ/ประเมินผล : โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2540/2541
ผู้ประเมิน : อรุณวรรณ ศักทวนิช
แผนก 4 กองติดตามและประเมินผล ฝ่ายนโยบายและแผน
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
ปีงบประมาณ : 2540/2541

บทสรุป

1. ความเป็นมาของโครงการและผลการดำเนินงาน

ด้วย กษ. และ คสช. ในการประชุมเมื่อวันที่ 27 และ 30 ตุลาคม 2540 ได้มอบหมายให้ ธ.ก.ส. เป็นหน่วยงานในการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2540/41 จากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่ยังคงมีแรงเป็นของตนเอง เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถชะลอการขายข้าวเปลือกในช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยวให้ได้ราคาดีขึ้น และเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการยกระดับราคาข้าวเปลือกของเกษตรกร โดย ธ.ก.ส. ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายดำเนินการรวม 67 จังหวัด เกษตรกรประมาณ 325,000 ครัวเรือน และสถาบันเกษตรกร 400 สถาบัน ปริมาณข้าวเปลือก 2.5 ล้านตัน กำหนดวงเงินสินเชื่อไว้ประมาณ 10,250 ล้านบาท จากผลการดำเนินงานปรากฏว่า สาขาสามารถรับจำนำข้าวเปลือกจากเกษตรกรได้ในพื้นที่ 49 จังหวัด มีเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเข้าร่วมโครงการจำนวนทั้งสิ้น 11,028 ครัวเรือน และ 79 สถาบัน ปริมาณข้าวเปลือก 786,363 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.5 ของเป้าหมาย และสามารถจ่ายสินเชื่อเพื่อการไถ่รวม 2,938.7 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 28.7 ของวงเงินสินเชื่อเป้าหมาย เหตุผลที่การดำเนินงานส่วนใหญ่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย เนื่องจากในช่วงปีที่ผ่านมาราคาข้าวในช่วงเก็บเกี่ยวมีราคาค่อนข้างสูงถึงเกวียนละประมาณ 8,000 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่จึงมีความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการน้อย

เมื่อสิ้นสุดโครงการดังกล่าว ธ.ก.ส. โดยกองติดตามและประเมินผล ได้ประเมินผลโครงการในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนตัวอย่างเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 272 ราย โดยวัดดูประสิทธิภาพของการศึกษา เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานเปรียบเทียบกับเป้าหมาย ศึกษาเปรียบเทียบราคาข้าวเปลือกหลังฤดูเก็บเกี่ยวและหลังจากจำนำกับ ธ.ก.ส. และศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการแก้ไข

2. ผลการประเมิน

2.1 การจำนำข้าวเปลือกของเกษตรกร

เกษตรกรถูกจำกัดโครงการมีพื้นที่ทำนาเฉลี่ยรายละ 34 ไร่ ได้มผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ย 10.1 เกวียน เก็บข้าวเปลือกไว้บริโภค 1 - 2 เกวียน มีส่วนเหลือเพื่อขาย 8 เกวียน แต่เกษตรกรนำมากำนำเพียง 5.5 เกวียน วงเงินกู้ที่เกษตรกรได้รับจากการจำนำข้าวเปลือกเฉลี่ยรายละ 24,960 บาท

สำหรับเหตุผลที่เกษตรกรนำข้าวเปลือกมากำนำ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการเงินกู้จำนวนดังกล่าวมาชำระหนี้เงินกู้ระยะสั้น เพื่อจะได้สิทธิ์ทำสัญญากู้เงินสัญญาใหม่มาลงทุนทำนาในฤดูการผลิตรายถัดไป (ร้อยละ 71.7)

2.2 การไม่เอาข้าวเปลือกของเกษตรกร

เกษตรกรร้อยละ 73.6 นำเงินจากการขายข้าวมาไถ่ถอนข้าวเปลือกที่จำนำไว้กับ ธ.ก.ส. จากจำนวนเกษตรกรที่ขายข้าวเปลือกแล้ว 101 ราย มี 45 ราย ที่ยังไม่ไดไถ่ถอนข้าวเปลือกตามโครงการ แต่มีข้าวเปลือกเหลือในยุ้ง โดยเฉลี่ยเพียง 1.9 เกวียน (คิดแต่เฉพาะส่วนเหลือเพื่อขาย) ซึ่งมีเหลือน้อยกว่าปริมาณข้าวเปลือกเฉลี่ยจำนวน 4.3 เกวียนที่จำนำไว้กับ ธ.ก.ส. เมื่อเข้าโครงการในตอนแรก แต่เนื่องจากเกษตรกรเหล่านี้ยังมีข้าวเปลือกที่เก็บไว้บริโภคในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่อีก 2.1 เกวียน เมื่อรวมกับข้าวที่เป็นส่วนเหลือเพื่อขายจำนวน 1.9 เกวียนดังกล่าวแล้ว ประกอบกับราคาข้าวเปลือกที่จำนำไว้กับ ธ.ก.ส. มีราคาเฉลี่ยเพียงเกวียนละ 4,760 บาท ในขณะที่ราคาตลาดข้าวเปลือกในช่วงไถ่ถอน มีราคาเฉลี่ยถึงเกวียนละ 8,525 บาท ดังนั้น เกษตรกรเหล่านี้จึงยืนยันว่าจะสามารถมีเงินจากการขายข้าวเปลือกเพียงพอที่จะมาไถ่ถอนข้าวเปลือกตามโครงการนี้ได้

2.3 ราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรไม่เอาเปรียบเทียบกับราคาที่จำนำ ธ.ก.ส.

ราคาข้าวเปลือกในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด ภายหลังช่วงเก็บเกี่ยว (เดือนธันวาคม 2540) จนถึงเดือนมิถุนายน 2541 พบว่า ในเดือนธันวาคม 2540 มีราคาเฉลี่ยเกวียนละ 8,000 บาท ถัดมาในเดือนมกราคม 2541 มีราคาสูงขึ้นเป็น 9,875 บาท แต่หลังจากเดือนกุมภาพันธ์ 2541 ราคาข้าวเปลือกกลับมีแนวโน้มลดลงจาก 9,625 บาทในเดือนกุมภาพันธ์ 2541 เหลือเพียง 8,525 บาทในเดือนมิถุนายน 2541 ซึ่งเป็นเดือนที่ถึงกำหนดไถ่ถอนข้าวเปลือกของเกษตรกร จากปรากฏการณ์ของราคาข้าวเปลือกในปี 2540/41 ซึ่งมีราคาสูงสุดในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2541 แต่เกษตรกรบางรายยังไม่ยอมตัดสินใจขายข้าวเปลือกในช่วงดังกล่าว เพราะเห็นว่ายังเป็นช่วงต้นของโครงการ และคาดว่าจะราคาข้าวอาจจะสูงขึ้นไปอีก จึงทำให้เกษตรกรดังกล่าวสูญเสียโอกาสที่จะขายข้าวเปลือกในช่วงที่ได้ราคาสูงสุด

3. ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ

เกษตรกรตามโครงการบางรายต้องการให้ขยายระยะเวลาจำหน่ายข้าวเปลือกออกไปจนถึงช่วงเก็บเกี่ยว ผลผลิตข้าวในฤดูการผลิตใหม่ นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรบางรายต้องการจำหน่ายข้าวเปลือกตามจำนวนที่มีอยู่จริง (ไม่รวมข้าวที่ขี้บไว้ในวิโค) แต่มี ธ.ก.ส. บางสาขาต้องการให้เกษตรกรจำหน่ายข้าวเปลือกในปริมาณที่เพียงพอเพื่อชำระหนี้เงินกู้ยืมของเกษตรกรเท่านั้น

4. ข้อสังเกต

- 1) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ราคาข้าวปี 2540/41 มีราคาสูง เนื่องจากปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นจากปี 2539/40 ร้อยละ 17.0 ในขณะที่ผลผลิตข้าวภายในประเทศในปีนั้นผลิตได้เท่ากับปีที่ผ่านมา
- 2) ผลการดำเนินงานตามโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของธนาคารในภาพรวม ปี 2540/41 ไม่มีผลต่อการพุ่งราคาข้าว เนื่องจากปริมาณข้าวที่รับจำนำเป็นจำนวน 786,363 ตัน ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ 3.4 ของปริมาณผลผลิตข้าวทั้งหมดในประเทศ
- 3) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของ ธ.ก.ส. ถึงร้อยละ 50.5 ได้รับเงินเพิ่มจากการจำนำเพียงไม่เกิน 3,000 บาท สาเหตุที่เกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากการจำนำข้าวไม่มากเท่าที่ควร เนื่องจากเกษตรกรได้ประสบการณจากปีที่ผ่านมากในการตัดสินใจขายข้าว นอกจากนี้การตัดสินใจขายข้าวของเกษตรกรไม่ได้ขึ้นกับราคาข้าวเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความจำเป็นที่จะต้องนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิตในฤดูกาลใหม่

5. ข้อเสนอแนะ

- 1) ธนาคารควรกำหนดเป็นแผนงานหรือแนวทางการดำเนินงานของสาขา เพื่อให้หน่วยอำเภอ มีการประชาสัมพันธ์ราคาข้าวแต่ละปีในพื้นที่นั้น ๆ เป็นรายเดือนย้อนหลัง 3-5 ปี เพื่อให้เกษตรกรถูกจัดใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการขายข้าวเปลือกในแต่ละฤดูการผลิต
- 2) ธนาคารควรได้การสนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณผลผลิต (แหล่งข้อมูลจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) และปริมาณการส่งออก (แหล่งข้อมูลจากพาณิชย์จังหวัดหรือสำนักงานการค้าภายในจังหวัด) ให้แก่พนักงานกักตุนข้าวของ ธ.ก.ส. สาขาต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ธนาคารให้สินเชื่อเพื่อการปลูกข้าวเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับสาขาที่จะใช้ประกอบการคาดการณ์ราคาข้าว แล้วนำข้อมูลดังกล่าวไปถ่ายทอดให้เกษตรกรถูกจัดในพื้นที่เพื่อประกอบการตัดสินใจอีกทอดหนึ่ง

22/26

- 3) ธนาคารควรมีหนังสือแจ้ง กนธ. เพื่อขอขยายระยะเวลาการจำนำข้าวเปลือกตามโครงการนี้ ออกไปจนกว่าเกษตรกรจะได้ผลผลิตข้าวฤดูถัดไป ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรถูกลดค่ามีระยะเวลาในการรอราคาข้าวเปลือกได้มากกว่าเดิม โดยไม่มีเงื่อนไขเวลามากำหนด เพราะเกษตรกรถูกค่าที่ ไม่มีความจำเป็นต้องรีบร้อนขายข้าว จะรอจนแน่ใจว่าได้ข้าวใหม่จึงจะขายข้าวเก่าให้หมด

หัวข้อประเมินผล : โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2541/2542
ผู้ประเมิน : อุดมวรรณ อัททวนิช
: แผนก 4 กองติดตามและประเมินผล ฝ่ายนโยบายและแผน
: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
ปีงบประมาณ : 2541/2542

บทสรุป

1. ความเป็นมาของโครงการ

ด้วยคณะกรรมการนโยบายข้าว (กนข.) ในการประชุมเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2541 ได้มีมติให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นหน่วยงานในการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2541/42 จากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่มีอยู่เดิมซึ่งมีกำลังเงินของตนเอง เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถชะลอการขายข้าวเปลือกในช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยวให้ได้ราคาดีขึ้น และเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการยกระดับราคาข้าวเปลือกของเกษตรกร ทั้งนี้ มีเป้าหมายดำเนินการในพื้นที่รวม 67 จังหวัด ปริมาณข้าวเปลือกที่รับจำนำประมาณ 2 ล้านตัน วงเงินสินเชื่อเพื่อการนี้กำหนดไว้ประมาณ 11,160 ล้านบาท

จากผลการดำเนินงานตามโครงการ ธ.ก.ส. สามารถรับจำนำข้าวเปลือกจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ได้ทั้งสิ้น 677,278 ตัน จ่ายเงินกู้รวม 3,263 ล้านบาท ปริมาณข้าวเปลือกที่รับจำนำคิดเป็นร้อยละ 27.1 ของเป้าหมาย ส่วนโครงการระบายข้าวเปลือกสามารถระบายข้าวเปลือกของเกษตรกรได้ทั้งสิ้น 7,474 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.1 ของปริมาณข้าวที่ยังไม่ได้ไถ่ถอน

เมื่อสิ้นสุดโครงการดังกล่าว ธ.ก.ส. โดยกองติดตามและประเมินผล ได้ดำเนินการประเมินผลโครงการในพื้นที่ภาคเหนือ จังหวัดอุดรสวรรค์ และจังหวัดเวียงจันทน์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 67 ตัวอย่าง เกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ 59 ตัวอย่าง และผู้บริหารสาขาจำนวน 67 สาขา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานเปรียบเทียบกับเป้าหมาย ศึกษาการตกข้าวเปลือกหลังฤดูการเก็บเกี่ยวเปรียบเทียบกับจากจำนำกับ ธ.ก.ส. ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรลูกค้าต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก และศึกษาความคิดเห็นของ ผู้รับผิดชอบโครงการระดับจังหวัดและระดับอำเภอ

2. ผลการประเมิน

2.1 ลักษณะการดำเนินงานการจำหน่ายข้าวเปลือกของเกษตรกร เกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมโครงการมีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 29.7 ไร่ ได้ผลผลิตข้าว 12.4 ตัน มีข้าวส่วนเหลือเพื่อขาย 9.9 ตัน เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 52.5 ไร่ ได้ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 23.7 ตัน มีข้าวส่วนเหลือเพื่อขาย 20.7 ตัน ปริมาณข้าวที่จำหน่ายบนตลาด 12.6 ตัน วงเงินจำหน่ายรายละ 58,767 บาท เกษตรกรร้อยละ 41.8 จำหน่ายข้าวเป็นเวลา 6-7 เดือน และเกษตรกรร้อยละ 35.8 จำหน่ายข้าวไม่เกิน 5 เดือน

2.2 ราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้และการลดหย่อนจากรัฐบาล

จากการเปรียบเทียบราคาขายข้าวเปลือกของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เข้าร่วมโครงการกับจำหน่ายข้าวเปลือกกับเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกและนำเงินมาไถ่ถอนจำนำ ปรากฏว่า ผู้ที่ไม่เข้าร่วมโครงการขายข้าวเปลือกเจ้าได้เฉลี่ยตันละ 6,074 บาท ขายข้าวเปลือกเหนียวได้ตันละ 4,929 บาท ส่วนผู้เข้าร่วมโครงการและนำเงินมาไถ่ถอนขายข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกเหนียวได้ราคา 5,619 บาท และ 4,713 บาท ตามลำดับ เมื่อเฉลี่ยราคาขายข้าวทั้ง 2 ประเภท ปรากฏว่า ผู้เข้าร่วมโครงการขายข้าวหลังจากจำนำได้ราคาต่ำกว่าการขายข้าวช่วงเก็บเกี่ยวตันละ 658 บาท

ถ้าประเมินเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกทั้งหมดในส่วนที่ไม่ได้เข้าโครงการระบายข้าว ซึ่งจำนำข้าวคิดเป็นปริมาณทั้งหมด 669,804 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 98.9 ของจำนวนข้าวเปลือกที่จำนำทั้งประเทศ จะเห็นว่าเกษตรกรกลุ่มนี้เสียโอกาสจากการขายข้าวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 440 ล้านบาท สำหรับเกษตรกรที่ปล่อยข้าวหลุดจำนำและเข้าโครงการระบายข้าว ซึ่งราคารับจำนำนั้นสูงกว่าราคาช่วงเก็บเกี่ยวประมาณตันละ 274 บาท ดังนั้น เกษตรกรกลุ่มนี้จึงถือว่าได้รับผลประโยชน์มากกว่าเกษตรกรกลุ่มที่ไม่ไถ่ถอนจำนำถึงตันละ 932 บาท หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เกษตรกรกลุ่มนี้ได้ประโยชน์จากการจำหน่ายข้าวเปลือกเมื่อเทียบกับการไม่เข้าร่วมโครงการตันละ 274 บาท หรือคิดเป็นรายได้รวมทั้งกลุ่มเป็นเงิน 2,047,977 บาท

เมื่อพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายภาครัฐบาล ปรากฏว่ารัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายดังนี้

- (1) ค่าชดเชยดอกเบี้ยแทนเกษตรกรให้แก่ ธ.ก.ส. เป็นเงิน 135,465,317 บาท
- (2) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานให้แก่ ธ.ก.ส. (ร้อยละ 4) เป็นเงิน 53,917,134 บาท
- (3) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการระบายข้าว เป็นเงิน 13,183,000 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น $(1+2+3) = 202,565,451$ บาท

จากข้อมูลข้างต้น เมื่อพิจารณาถึงผลได้ผลเสียของโครงการ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า โครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี 2541/2542 ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการยกระดับราคาข้าวเปลือก เพราะราคาข้าวเปลือกลดลงมาตั้งแต่ต้นฤดูเก็บเกี่ยว ถึงช่วงไถ่ถอนจำนำ ลดลงมากเป็นลำดับ และทำให้เกษตรกรผู้จำหน่ายเสียรายได้จากการขายข้าว เนื่องจากเข้าโครงการคิดเป็นเงิน 440,000,000 บาท มีผู้ได้รับประโยชน์เพียงกลุ่มน้อย คิดเป็นร้อยละ 1.1 ของปริมาณข้าวที่จำนำ คิดเป็นเงิน 2,047,977 บาท นอกจากนั้นรัฐบาลยังต้องใช้จ่ายไปทั้งสิ้น เป็นเงิน 202,565,451 บาท

2.3 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เห็นว่า โครงการรับจำนำข้าวเปลือกมีผลต่อราคาข้าวดังนี้คือ ทำให้ราคาข้าวสูงช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยว (ร้อยละ 53.7) ทำให้ราคาข้าวตกต่ำเมื่อถึงกำหนดไถ่ถอน (ร้อยละ 80.6) ถ้าไม่มีโครงการรับจำนำราคาข้าวจะตกต่ำ (ร้อยละ 71.6) และโครงการรับจำนำทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายข้าวเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 53.7)

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพนักงาน ธ.ก.ส. เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่า พนักงานมีการประชาสัมพันธ์โครงการก่อนมีการรับจำนำข้าว (ร้อยละ 98.5) พนักงานเต็มใจให้บริการลูกค้าเป็นอย่างดี (ร้อยละ 100.0) มีการตรวจคุณภาพข้าวและยังล้างก่อนรับจำนำ (ร้อยละ 95.5) ในระหว่างการรับจำนำมีพนักงานเข้ามาตรวจสอบข้าว (ร้อยละ 83.6) การรับจำนำไม่ยุ่งยาก (ร้อยละ 97.0) และเห็นควรให้ ธ.ก.ส. รับจำนำข้าวทุกปี (ร้อยละ 98.5)

2.4 ข้อสรุปราคาข้าวเปลือกและความคิดเห็นของพนักงานผู้รับผิดชอบโครงการต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ราคาข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกเหนียวจะมีราคาสูงสุดช่วงเก็บเกี่ยวและต่ำสุดช่วงระบายข้าว โดยข้าวเปลือกเจ้าช่วงเก็บเกี่ยวราคาตันละ 5,514 บาท และช่วงระบายข้าวราคาตันละ 5,338 บาท ส่วนข้าวเปลือกเหนียวราคาตันละ 5,182 บาท และ 4,303 บาท ตามลำดับ สำหรับความคิดเห็นของพนักงานต่อการดำเนินงานส่วนใหญ่เห็นว่าผลการดำเนินงานต่ำกว่าเป้าหมายเนื่องจากราคาข้าวรับจำนำไม่พอใจ และไม่เห็นด้วยกับการขยายระยะเวลาการรับจำนำจาก 31 มีนาคม 2542 เป็น 30 มิถุนายน 2542 เพราะการจำนำส่วนใหญ่จะเสร็จสิ้นภายในเดือนมีนาคม ในการขยายระยะเวลาการไถ่ถอนจาก 5 เดือนเป็น 7 เดือน พนักงานร้อยละ 68.4 เห็นด้วยเพราะเป็นการยืดระยะเวลาการขายข้าวให้เกษตรกร สำหรับโครงการระบายข้าวเปลือกในปีที่ผ่านมา พนักงานส่วนใหญ่เห็นว่า ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด (ร้อยละ 68.4) ส่วนปัญหาที่พบคือ เกษตรกรไม่ทราบว่ามีโครงการระบายข้าว ประกอบกับเกษตรกรกลัวเสียประวัติจึงขายข้าวไปก่อนทำให้ไม่ได้รับการชดเชยจากรัฐบาล (4 สาขา) พอค้ำข้าวในการฟักราคาซื้อข้าว (3 สาขา) และข้าวเริ่มเสื่อมคุณภาพ (3 สาขา)

2.5 ปัญหาและอุปสรรคของสาขาจากการดำเนินงานตามโครงการรับจํานําช้างเปลือก

2.5.1 ด้านเกษตรกร มีการปลูกช้างพันธุ์ไม่สามารถเก็บรักษาสลิตได้นาน มีการขายช้างเปลือกโดยไม่แจ้งสาขาและไม่นำเงินมาชำระหนี้ และเกษตรกรไม่มีข้อมูล

2.5.2 ด้านนโยบายและคำชี้แจงเกี่ยวกับวิถึปฏิบัติ ได้แก่ มาตรการขยายช้างเปลือกของธนาคารฯและวิถึปฏิบัติไม่ชัดเจน

2.5.3 ด้านการปฏิบัติงานของสาขา สาขาไม่สามารถดำเนินการกับเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขโครงการได้ เนื่องจากปัญหามวลชนและปัญหาการเมือง

2.5.4 ด้านปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาราคาช้างตกต่ำ และราคาเป้าหมายสูงกว่าราคาตลาด ทำให้เกษตรกรไม่ชำระหนี้

3. ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะ

1) ธนาคารควรมีมาตรการในการลงโทษเกษตรกรตามโครงการในรายที่ยังไม่ได้ไถ่ถอน และไม่มีช้างในข้อมูล โดยตัดการรับจํานําช้างเปลือกของเกษตรกรดังกล่าวในปีก่อนลิตถัดไป

2) โครงการขยายช้างเปลือกในปีต่อไปควรกำหนดเงื่อนไขการขายช้างเปลือก ให้แก่ สหกรณ์การเกษตร และ สกต. เป็นลำดับแรก เพื่อให้สถาบันเกษตรกรมีส่วนได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานตามโครงการนี้

3) ควรยกเลิกการขยายระยะเวลารับจํานําช้างเปลือกของภาคอื่น ๆ ยกเว้นภาคใต้ เนื่องจากมาตรการดังกล่าวไม่ทำให้เกิดการรับจํานํามากขึ้นเพียงร้อยละ 3.24 แต่ควรเปลี่ยนแปลงโดยการขยายระยะเวลาการไถ่ถอนจาก 5 เดือนเป็น 7 เดือนหลังจากรับจํานํ เนื่องจากระยะเวลาที่ยาวออกไป ทำให้ช้างเปลือกเจ้ามีราคาสูงขึ้นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรโดยตรง

4) หากมีโครงการขยายช้างเปลือกควรแจ้งให้สาขาทราบก่อนตั้งแต่เมื่อเริ่มโครงการรับจําน เพื่อเกษตรกรที่เข้าโครงการจะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลอย่างเท่าเทียมกัน